

Дзвони скорботи Бабиного яру

Народ єврейський! Славний!
Не втішай тебе я хочу.
Кожен хай тут слуха:
В той час, коли синам
твоїм вмирать
Прийшлося від фашистського обуха,
Я хочу силу, силу оспівать,
Безсмертну силу твого Духа.

П. Тичина.

Історія стародавньої Палестини була досить драматичною, починаючи із вигнання євреїв після їхнього невдалого повстання проти римського панування в 132-135 рр. Після цієї події Земля обітована заселялася переважно арабами, залишаючись епіцентром розсіювання євреїв за межі їхньої батьківщини - Землі Ізраїлевої. З цього часу розпочинаються хвилі кривавих єврейських погромів, ніби збувалося Писання: «...і будуть вони мандрувати поміж народами» (Осії 9:17). А новітня історія їм несе нові випробування. Злочини в Бабиному Яру перевершили всі відомі до цього часу трагедії. Ширина ярів - 300 метрів, глибина - до 50, довжина досягала 3,5 км. Саме тут нацисти втілювали в життя заповіді «великого фюрера». Адже гітлерівський план «Ост» передбачав перетворення України на колоніальну країну, аграрно-сировинний придаток рейху, «життєвий простір» для колонізації «вищої раси».

Ще з приходом фашистів до влади (1934 рік) у Німеччині, євреїв проголосили головними ворогами диктатури. їм було заборонено займатися громадськими справами, викладати в школах, вузах, практикувати лікарями, юристами, в їхніх паспортах ставили спеціальні позначки й усім жінкам дописували ім'я Сара, а чоловікам - Ізраїль. Словом, проходив процес витіснення євреїв з політичного, економічного та культурного життя: дітей виганяли зі шкіл, а студентів із вузів. Це робилося із наказу фюрера, який був переконаний, що німецька армія зазнала краху в I світовій війні через зрадництво євреїв і комуністів.

Нацистський «новий порядок» передбачав поголовне винищення євреїв. Усього в перші місяці окупації жертвами стали 850 тисяч осіб. Упродовж 103 тижнів окупації кожного вівторка та п'ятниці в Бабиному Яру розстріляли 220 тисяч а за іноземними джерелами - 300 і понад 400 тисяч чоловік. Такі бабині яри були в кожному українському місті та селі.

До речі, у Рівному за станом на 1 січня 1941 року проживало 40612 чоловік, з них 82% становили євреї, 19 - поляки і 8 - українці. В цілому по області євреї посідали за українцями (859415 чол.) друге місце (101443 чол.). Першими жертвами масового терору гітлерівців стала Рівненська община євреїв, що налічувала 23000 чоловік. 6 листопада 1941 року майже 9000 з них були розстріляні на східній околиці в урочищі «Сосонки». По Рівному були розвішені об'яви про те, що всі особи єврейської національності повинні з'явитися на площу, при цьому мати документи, свої речі, теплий одяг. Поширювалися наївні чутки, що їх будуть перевозити до Ізраїлю. Із розповіді свідка тих страшних подій: «Підходячи до «Сосенок», зрозуміли, що прийшла смерть. Нашу колону вели фашисти з вівчарками. Перед моїми очима постала жахлива картина, від якої навіть тепер, коли загроза смерті минула, кров холоне в жилах. Перед нами була свіжовикопана канава довжиною більш як 100 метрів, а неподалік від неї ще кілька ям. П'яні німці примушували всіх роздягатися до гола і групами по кілька чоловік проводили до ями та розстрілювали на очах у всіх. Дітей вони підкидали і в повітрі розстрілювали. Через деякий час кат підходив до стола, випивав келих горілки, закушував бутербродами й знову продовжував свою чорну справу. Так тривало три дні й три ночі». Авторка цього повідомлення – Новаковська – одна з тих, кому пощастило уникнути смерті. Вона упала в яму раніше кулеметної черги, а в ночі вибралася з-поміж трупів, крові та сірого піску.

Речі убієнних: одяг, золото – німці вивозили до першої залізничної станції, завантажували у вагони, які прямували до Німеччини.

У Висоцькому районі жертвами стали 18000 євреїв, у Дубнівському - 12000, і цей чорний список можна продовжувати до безкінечності. У Сарнах німці створили гетто для знищення євреїв у перші дні окупації. Багато наших краян, ризикуючи своїм життям і життям родини, переховували єврейських жінок і дітей. Так, жителька с. Костянтинівка Олександра Войтюк, 1916 р. н., переховувала шестирічну єврейську дівчинку Фрейду, яка осиротіла в перші ж дні війни. Під час облави її заховали до льоху-напівземлянки, бо втікати до лісу разом з нею вже було пізно. Німці не знайшли її, але, мабуть, через переляк вона сама вискочила із хованки та з криком почала тікати. Неважко здогадатися, якою була реакція фашистів: побачивши єврейську дівчинку з густим кучерявим волоссям, з вигуками «Юда! Юда!», прострочили кулеметною чергою...

Довгі роки тоталітарної системи замовчувалася правда про трагедію євреїв у II світову війну, трагедію Бабиного Яру. Адже Сталін оголосив євреїв космополітами-антипатріотами. І тільки із здобуттям Україною незалежності велика трагедія стала відома широкому загалу. Кожного року 29 вересня за рішенням Верховної Ради України в навчальних закладах держави проходять уроки пам'яті, де вивчають трагічну долю народу, предками якого були Мойсей і Авраам, Давид і Марія Магдалина, Яків, Ісус Христос...

Світлана Коток